

РОЗДІЛ 4 ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГОВИХ СИСТЕМАХ

Сучасні умови розвитку економіки України вимагають комплексної оцінки можливостей інтеграції країни до світового співтовариства. Стратегічна мета України полягає в інтеграції з Європейським Союзом.

Вимоги щодо входження до Європейського Союзу сформульовані в Копенгагенських критеріях, які складаються із політичних, економічних і юридичних складових. Основні політичні критерії полягають в досягненні стабільності інституцій, верховенстві права. Економічні критерії передбачають відкрити ринкову економіку, високо конкурентне середовище. До юридичних критеріїв відноситься спроможність виконувати зобов'язання, що випливають із членства: створення демократичних інституцій, свобода виборів, боротьба з корупцією.

Перспективи інтеграції багато в чому залежать від місця країни в глобальному економічному середовищі, які визначаються конкурентними позиціями кожної країни у поточному періоді й у довгостроковій перспективі.

Майже протягом трьох десятиліть Всесвітній Економічний Форум (ВЕФ) досліджує конкурентоспроможність країн. Всесвітній економічний форум (ВЕФ) почав розраховувати глобальний рейтинг конкурентоспроможності країн у 1979 році. Україна була включена до рейтингу в 1997 році. Щорічні глобальні звіти щодо конкурентоспроможності виступають своєрідним стандартом, відповідно до якого світові країни виявляють сильні і слабкі сторони свого розвитку для формування ефективної стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

4.1. Рейтинг рівня глобалізації України

Глобалізація є безпосереднім наслідком процесів інтернаціоналізації, які охоплюють усі сфери буття людини та суспільства (економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку) й закладають її матеріальну, інституційну та політичну основу.

Інтернаціоналізація міжнародної економіки здобула якісно нових ознак і піднялася на більш високу ступінь розвитку – стадію глобалізації у

80-х рр. XX ст., змістом якої є формування та подальший розвиток єдиної цілісної системи світового суспільного виробництва на базі нових інформаційно-комп'ютерних технологій.

Як процес *глобалізація* означає складний комплекс трансграничних взаємодій між економічними суб'єктами, що виявляється в інтенсифікації потоків товарів, послуг, технологій і фінансових коштів, у посиленні впливу міжнародних інститутів, у поширенні діяльності транснаціональних і багатонаціональних корпорацій, у зростанні масштабів трансграничних комунікаційних й інформаційних обмінів тощо.

Глобалізація (від англійського *global* – світовий, всесвітній) – загальноцивілізаційний, всеохоплюючий, об'єктивний, комплексний та універсальний процес, який здійснює величезний вплив на усі сфери життєдіяльності людей.

З метою оцінки ступеня включення окремих країн до процесу глобалізації використовуються чотири індекси глобалізації, що дозволяють побудувати рейтинг країн за ступенем залученості у глобальні потоки: індекс глобалізації А. Т. Kearney, KOF-індекс глобалізації, індекс глобалізації CSGR та Global Index.

Найпоширенішим є KOF-індекс глобалізації на основі індексу рівня глобалізації країн світу (KOF Index of Globalization), який створений у 2002 році при Швейцарському економічному інституті (KOF Swiss Economic Institute) за участю Федерального Швейцарського технологічного інституту (Swiss Federal Institute of Technology) [1].

KOF-індекс глобалізації включає три виміри глобалізації: економічне, політичне та соціальне. Індекс позиціонується як комбінований показник, який дозволяє оцінити масштаб інтеграції тієї або іншої країни у світовий простір і порівняти різні країни по його компонентах. Всі країни, досліджувані у рамках Індексу, оцінюються по 24 показниках, об'єднаних в три основні групи глобальної інтеграції:

1. Економічна глобалізація включає наступні показники: обсяг міжнародної торгівлі, рівень міжнародної ділової активності, торгові потоки, міжнародні інвестиції, тарифна політика, обмеження і податки на міжнародну торгівлю, і так далі.

2. Соціальна глобалізація знаходить своє вираження через такі показники: рівень культурної інтеграції, відсоток іноземного населення, міжна-

родний туризм, міжнародні особисті контакти, об'єм телефонного трафіку, поштових відправлень, трансграничних грошових переказів, інформаційні потоки, розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури.

3. Політична глобалізація характеризується наступними показниками: членство держав в міжнародних організаціях, участь в міжнародних місіях (включаючи місії ООН), ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів, кількість посольств та інших іноземних представництв в країні.

Індекс рівня глобалізації обчислюється як сума вказаних складових з ваговими коефіцієнтами 36%, 38%, 26% відповідно. Для усіх країн, охоплених цим дослідженням, складається рейтинг за Індексом глобалізації, який вказує їх місце серед інших досліджуваних держав. Складові індексу економічної глобалізації наведено в табл. 4.1 [2].

Таблиця 4.1.

Складові індексу економічної глобалізації (КОФ)*

Індекс економічної глобалізації	
Реальні потоки, процент від ВВП	Обмеження
1. Торгівля (19%)	1. Бар'єри на імпорт (22%)
2. Іноземні прямі інвестиції, потоки (20 %)	2. Середній рівень тарифів (28%)
3. Іноземні прямі інвестиції, акції (24 %)	3. Податки на міжнародну торгівлю (процент від поточних доходів) (27%)
4. Портфельні інвестиції (19%)	4. Обмеження на рахунки (Capital Account Restrictions) (23%)
5. Інші (18%)	

* Офіційний сайт Індексу глобалізації: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>.

Джерелами інформації при побудові Індексу служать спеціалізовані бази даних Всесвітнього банку, Міжнародного Валютного Фонду, Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного телекомунікаційного союзу, інших міжнародних організацій і статистичних досліджень.

Мета дослідження – оцінити рівень залученості країн світу в глобальні процеси. Головним результатом роботи співробітників швейцарського інституту став індекс глобалізації (KOF Index of Globalization), завдяки якому щороку публікується оновлений світовий рейтинг рівня глобалізації. Підсумкове значення індексу, яке коливається від 0 до 100 балів, формується шляхом оцінки 24 показників, об'єднаних у три компоненти: глобалізація в економічній, соціальній і політичній сферах. Чим вище значення індексу держави, тим більше вона залучена у світові процеси (табл. 4.2).

Останні роки індикатори глобалізації демонструють значне зростання. З огляду на це, поточний розподіл країн за ступенем глобалізованості має практичне значення.

Таблиця 4.2.

Рейтинг України за індексом глобалізації серед світових держав за 2013-2015 рр.

2013 р.			2014 р.			2015 р.		
Рейт инг	Країна	Індекс глобалізації	Рейт инг	Країна	Індекс глобалізації	Рейт инг	Країна	Індекс глобалізації
1	Бельгія	92.30	1	Ірландія	92.14	1	Ірландія	91.30
2	Ірландія	91.79	2	Бельгія	91.61	2	Нідерланди	91.24
3	Нідерланди	91.33	3	Нідерланди	91.33	3	Бельгія	91.00
4	Австрія	89.48	4	Австрія	90.48	4	Австрія	90.24
5	Сінгапур	88.89	5	Сінгапур	88.63	5	Сінгапур	87.49
6	Данія	88.12	6	Данія	87.43	6	Швеція	86.59
7	Швеція	87.63	7	Швеція	87.39	7	Данія	86.30
8	Португалія	87.07	8	Португалія	87.01	8	Португалія	86.29
9	Угорщина	86.85	9	Угорщина	85.91	9	Швейцарія	86.04
10	Швейцарія	86.28	10	Фінляндія	85.87	10	Фінляндія	85.64
.....	.....	.....	.....	.....	.....	...	...	.....
47	Україна	67.78	44	Україна	68.85	42	Україна	69.50
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
187	Тимор-Лешті	24.35	191	Сомалі	24.03	191	Соломонові острови	25.26

Найбільш глобалізованою державою у 2013 р. була Бельгія (92,3 бали), у 2014 р. та 2015 р. – Ірландія (92,14 та 91,3 бали відповідно за роками). До першої трійки найбільш глобалізованих держав у 2015 році крім Ірландії увійшли Нідерланди (91,24) і Бельгія (91,0). Найменш глобалізована держава у світі у 2015 р. – це Соломонові острови (25,26).

Найбільш глобалізованою державою в Азії у 2015 р. визнаний Сінгапур (87,49), який постійно займає п'яту позицію рейтингу за останні 3 роки (2013-2015 рр.). Канада (85,63) значно випередила США (74,94) за рівнем залученості до глобальних процесів північноамериканської держави (12-та позиція рейтингу проти 34-ї позиції рейтингу США).

На Близькому Сході найвищого рівня глобалізації досягли ОАЕ (76,71), що увійшли до тридцятки рейтингу кращих світових держав. Першість серед латиноамериканських держав дісталася Чилі (71,08), що зайняла 39-е місце всесвітнього рейтингу. Регіональним лідером Африки є Марокко (65,97) на 51 місці. Серед країн – колишніх республік Радянського Союзу найбільш глобалізованою є Естонія (79,35), яка знаходиться на 24 місці у рейтингу. Серед країн Східної Європи на першому місці знаходиться Чеська Республіка (84,10) – 13 місце.

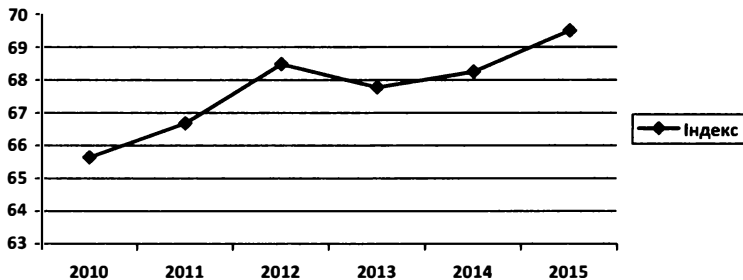
Індекс глобалізації свідчить, що найбільш глобалізовані країни пере-

важно є невеликими за розміром і чисельністю населення [3]. До найбільш глобалізованих країн протягом 2013–2015 рр. відносяться Ірландія, Бельгія, Нідерланди, Австрія, Сінгапур, Швеція, Данія.

Згідно індексу глобалізації у 2013 р. Україна посідала 47 місце (67,78) з 187 держав світу. У 2014 р. та 2015 р. відповідно 44 (68,85) та 42 (69,5) місця серед 191 держав світу. Тобто за аналізований період Україна піднялась у даному рейтингу на 5 позицій при збільшенні кількості держав, включених до рейтингу на 4 позиції. Загальна кількість балів зросла на 1,72. Найбільших результатів у глобалізаційних процесах у 2015 р. Україна досягла у політичній сфері (індекс 86,01), а найменших – в соціальній сфері (індекс 59,95).

З усього вищенаведеного зроблено висновок про те, що Україні характерний трохи вище середнього рівень залучення у глобальне середовище. При цьому спостерігається позитивна щорічна динаміка зростання KOF Index of Globalization для України, що обумовлене суттєвим прогресом в питаннях інформаційних потоків і культурній сфері.

Динаміка українського індексу глобалізації наведена на рис. 4.1.

Рис. 4.1. Динаміка українського індексу глобалізації за період 2010-2015 рр.

Формування та реалізація гео економічної політики України здійснюється в умовах зростання взаємозалежності країн, регіонів і транснаціональних економічних структур через інтенсифікацію товарної, фінансової, інвестиційної, валютної взаємодії [4]. Хоча і в негативному плані, але дуже наочно це підтвердила остання світова фінансова криза.

Напрями економічних глобальних зрушень визначають країни-лідери за обсягами ВВП. За опублікованими даними останніх досліджень

світового банку найбільші частки у загальному світовому ВВП належать таким країнам: США – 22%, Китай – 13%, Японія – 6%; серед країн ЄС найбільша частка ВВП належить Німеччині – 5%. Частка ВВП України у світовому ВВП становить 0,17% [5].

Отже, багатовекторність як базова модель міжнародних взаємовідносин не є специфічним українським феноменом, хоча очевидною є і національна специфіка їх розвитку. У цьому контексті важливими для України є чинники інтеграції у межах євроінтеграції: енергетичний, геополітичний, зовнішньої заборгованості.

4.2. Національна глобальна конкурентоспроможність України

Останнім часом з'являється все більше інформації про ранжирування країн світу на основі індексів, які оцінюють конкурентоспроможність національних економік у системі світового господарства, стан бізнес-клімату, рівень економічної свободи, якість і ефективність державного управління, ступінь глобалізації економіки, рівень розвитку людського потенціалу, потенціал зовнішніх запозичень, рівень корумпованості суспільства та інше. Для оцінки рівня конкурентоспроможності країни використовують світові індекси, розроблені Інститутом стратегій і конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (США), Всесвітнім економічним форумом (WEF) у Давосі (Швейцарія) і Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія). У Гарвардському університеті вивчається конкурентоспроможність з точки зору корпоративного розвитку, а два швейцарські центри переводять дослідження в більш широкий масштаб – розраховуючи рейтинги конкурентоспроможності країн і регіонів. Кожен центр використовує свою методологію дослідження та критерії оцінки конкурентоспроможності.

Традиційно WEF готує два щорічні рейтинги: перший заснований на базі індексу конкурентоспроможності для зростання (Growth Competitiveness Index, GCI), запропонованого Дж. Саше, другий на базі індексу конкурентоспроможності для бізнесу (Business competitiveness Index, BCI), визначеного М. Портером. Обидва індекси формуються на основі результатів спеціального опитування керівників, яке щорічно проводиться WEF,